

TUNNISTA LAPSEN KALTOINKOHTELU

Kemin Kaupungin varhaiskasvatus

Järvinen Viivi

Opinnäytetyö

Sosiaaliala
Sosiaalialan koulutus
Sosionomi (AMK)

2025

Sosiaalialan koulutus
Sosionomi

Tekijä	Viivi Järvinen	Vuosi	2025
Ohjaaja(t)	Sari Halttunen ja Tarja Jussila		
Toimeksiantaja	Kemin Kaupunki		
Työn nimi	Tunnista lapsen kaltoinkohtelu		
Sivumäärä	34 + 8		

Tämä opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä. Työn tavoitteena oli tuottaa päiväkodille opas, josta varhaiskasvatuksen ammattilaiset saavat tietoa, miten tunnistaa kaltoinkohteluksi joutunut lapsi. Opinnäytetyössä toin esille uhriksi joutuneen lapsen käytösmalleja ja annoin ohjeita siitä, miten näissä tilanteissa tulee toimia.

Opinnäytetyössä tarkastelin kaltoinkohtelua kolmesta eri ulottuvuudesta. Näitä ulottuvuuksia ovat fyysinen -, henkinen-, ja seksuaalinen kaltoinkohtelu. Työssä kerroin, mitä nämä eri ulottuvuudet pitävät sisällään. Käytin lähteitä monipuolisesti sekä haastattelin varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Tällä työllä on tarkoitus opastaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia tunnistamaan kaltoinkohtelun merkkejä ajoissa.

Opinnäytetyössä avaan kaltoinkohtelun eri ulottuvuuksia ja niiden vaikutuksia lapseen. Työssä käsittelen myös mahdollisia tekijöitä, jotka ovat johtaneet tällaiseen tilanteeseen. Työssäni olen myös pohtinut, miten näitä tilanteita voisi välttää ja mitä varhaisella puuttumisella ja varhaisen tuen antamisella voidaan saavuttaa.

Lait ohjaavat varhaiskasvatuksen ammattilaisia työssään ja tähän opinnäytetyöhön ne on tuotu mukaan. Ammattilaisten on tärkeää tuntea näiden lakien olemassaolo ja se mitä ne pitävät sisällään. Esimerkiksi ilmoitusvelvollisuus on todella tärkeä tiedostaa.

Opinnäytetyön lopussa pohdin koko kirjoitusprosessia sekä sitä, miten olen myös itse oppinut uutta matkan aikana. Tuon esille omia näkökulmia asiasta ja pohdin sitä, miten kaltoinkohtelu on valtakunnallinen ongelma. Oppaan olen tuottanut tämän opinnäytetyön pohjalta ja se viedään Kemissä sijaitseviin päiväkoteihin arjen apuvälineeksi. Palautetta olen pyytänyt myös muiden alojen edustajilta, jotta voin olla varma, että opas on helppo ymmärtää.

Social studies
Social worker

Author	Viivi Järvinen	Year	2025
Supervisor(s)	Sari Halttunen ja Tarja Jussila		
Commissioned by	Kemi city		
Title	Recognize child abuse		
Number of pages	34 + 8		

This thesis has been carried out as a functional thesis. The aim of the work was to produce a guide for daycare centers, from which early childhood education professionals will gain information on how to recognize an abused child. In the thesis, I highlighted the behavioral patterns of a child who has been a victim and gave instructions on how to act in these situations.

In the thesis, I examined abuse from three different dimensions. These dimensions are physical, mental, and sexual abuse. In the work, I explained what these different dimensions include. I used a variety of sources and interviewed early childhood education professionals. The purpose of this work is to guide early childhood education professionals to recognize signs of abuse in time.

In the thesis, I will open up the different dimensions of abuse and their effects on the child. In the work, I will also discuss possible factors that have led to such a situation. In my work, I have also considered how these situations could be avoided and what can be achieved by early intervention and early support.

Laws guide early childhood education professionals in their work and they have been included in this thesis. It is important for professionals to know the existence of these laws and what they contain. For example, the duty to report is really important to be aware of.

At the end of the thesis, I will reflect on the entire writing process and how I have also learned new things during the journey. I will present my own perspectives on the matter and reflect on how abuse is a national problem. I have produced the guide based on this thesis and it will be taken to daycare centers in Kemi as an everyday tool. I have also asked for feedback from representatives of other fields so that I can be sure that the guide is easy to understand.

SISÄLLYS

ALKUSANAT	5
1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	7
2.1 Tavoite, tutkimuskysymys ja tarkoitus	9
2.2 Aineiston keruu ja analysointi	10
3 LAPSEN KALTOINKOHTELU VARHAISKASVATUKSESSA	12
3.1 Fyysinen kaltoinkohtelu	14
3.2 Henkinen kaltoinkohtelu	16
3.3 Seksuaalinen kaltoinkohtelu	18
4 KALTOINKOHTELUN TUNNISTAMINEN, RISKITEKIJÄT JA SIIHEN PUUTTUMINEN	20
5 LAIT JOTKA SUOJELEVAT LASTA KALTOINKOHTELULTA	24
6 OPPAAN TOTEUTUSVAIHEET	27
7 EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS	29
8. POHDINTA JA YHTEENVETO	30
LÄHTEET	32

1 JOHDANTO

Olen aloittanut työskentelyni lasten parissa muutamia vuosia sitten ja heti alussa tiesin, että haluan parhaan kykyni mukaan auttaa lapsia. Opinnäytetyön idean sain, kun työskentelin varhaiskasvatuksen sosionomina ja näin lapsia, jotka olivat joutuneet kaltoinkohtelun uhreiksi. Työskentelen edelleen varhaiskasvatuksessa ja olen huomannut, että ohjeistuksia siitä mitä pitää tehdä, jos kohtaa tällaisen lapsen, ei hirveästi ole. Siitäpä siis sain idean lähteä toteuttamaan tätä opinnäytetyötä. Tarkoituksena on siis auttaa muitakin varhaiskasvatuksen ammattilaisia tunnistamaan näitä piirteitä lapsissa ja antamaan heille oikeaa apua.

Tässä opinnäytetyössä käsittelen kaltoinkohtelua kolmesta eri näkökulmasta, joita ovat seksuaalinen kaltoinkohtelu, fyysinen kaltoinkohtelu ja henkinen kaltoinkohtelu. Työssä avataan uhreiksi joutuneiden lasten käytöstä. Lapset ovat uskomattoman uskollisia omille vanhemmilleen ja siksi ammattilaisen on tärkeää osata lukea lapsen käytöstä. Lapsi ei sitä välttämättä itse tule kertomaan, vaan käytös nimenomaan puhuu puolestaan. Keskityn työssäni nimenomaan perheiden sisällä tapahtuvaan kaltoinkohteluun.

Suomessa tapahtuu vuosittain useita satoja kaltoinkohteluita, joiden seurauksena lapset saavat vammoja. On myös tärkeää tiedostaa, että kaltoinkohtelua tapahtuu erilaisissa perheissä ja sosioekonomisella taustalla ei välttämättä ole mitään tekemistä sen asian kanssa. Kaltoinkohtelu ei aina ole fyysistä, vaan se voi olla myös henkistä ja seksuaalista. Perheen sisällä tapahtuva väkivalta vaikuttaa aina lapsen mielenterveyteen, kasvuun ja kehitykseen. Edelleen on myös paljon sellaisia perheitä, joissa kuritusväkivalta on vanhempien mielestä hyväksyttävää. Tämä pitää siis sisällään luunapit ja tukistamisen. Nämä kuitenkin lukeutuvat lapsen fyysiseen kaltoinkohteluun ja ovat rangaistavia tekoja. Varhaisella puuttumisella ja varhaisella tuen antamisella voidaan varmistaa, että lapset eivät joudu kaltoinkohtelun uhreiksi. Apua tulee antaa perheeseen moniammatillisesti. Jos varhaiskasvatuksen ammattilainen kohtaa työssään tällaisen lapsen, on hänen uskallettava puuttua tilanteeseen. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja tasapainoiseen arkeen ja elinympäristöön. (Lindqvist 2015).

Työssäni pohdin myös sitä, miten näitä tilanteita voitaisiin välttää ja millaista varhaista puuttumista ja tukea Lapin hyvinvointi- alueella voidaan antaa.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Opinnäytetyö voidaan toteuttaa yksin tai sen voi tehdä myös ryhmätöinä. Projektityyppisen opinnäytetyön voi suorittaa myös yhteistyössä työelämän kanssa. (Lapin AMK, 2024) Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on ohjeistaa ammattilaisia työssään. Alasta riippuen nämä voidaan toteuttaa esimerkiksi jonkin ohjeen suunnittelulla tai vaikka opinnäytetyöhön liittyvän tapahtuman järjestämisellä. (Vilkkä & Airaksinen 2003,9). Tämä opinnäytetyö pitää sisällään ennakkokartoituksen, suunnittelun, tiedon keräämisen ja hyödyntämisen sekä oppaan tekemisen ja loppuarvioinnin keräämisen.

Haluan opinnäytetyön avulla löytää mahdollisimman paljon syitä kaltoinkohtelun takaa ja sen avulla löytää ratkaisuja siihen, että kaltoinkohtelut vähenisivät mahdollisimman paljon. Lopputuloksena siis rohkaista varhaiskasvatuksen ammattilaisia varhaiseen puuttumiseen ja siihen, että perheitä ohjataan oikean avun piiriin. Opinnäytetyössä kartoitan sitä, mikä päiväkotikiitos mahdollisesti tarvitsisi tällaista opasta omaan työhönsä. Kun löydän yhteistyökumppanin opinnäytetyölleni, kartoitan ko. päiväkodin lasten iät, jotta voin suunnata työni juuri heidän ikäluokkaansa. Näin opinnäytetyöstä on mahdollisimman paljon hyötyä. Lopuksi kerään mielipiteitä siitä, millainen opas oli ja onko siitä ollut hyötyä. Mielipiteitä keräsin matkan varrella niin varhaiskasvatuksen työntekijöiltä sekä muiden ammattikuntien edustajilta. Valmiin opinnäytetyön annan Kemian kaupungin päiväkoteihin ja tarpeen tullen sitä voi myös laajentaa muihinkin päiväkoteihin.

Käytin työssäni tieteellisiä lähteitä sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisten haastatteluja. Haastattelut tuovat arvokasta lisätietoa opinnäytetyöhön, sillä vastaukset tulevat suoraan niiltä ammattilaisilta, jotka tätä työtä kentällä tekevät.

Tieteellisiä aineistoja tutkiessa olen pyrkinyt tutkimaan lasten käytöstä, kun he ovat joutuneet uhriksi. Olen pyrkinyt tuomaan esille, miten tämä käytös poikkeaa normaalista lapsen käytöksestä. Tarkoitukseni on tuoda esille myös niitä pienen pieniä merkkejä ja muutoksia lapsen käytöksessä. Ammattilaisia haastatteleamalla mietin kysymykset niin, että ne tukevat hyvin myös tieteellistä

tekstiä. Tarkoitukseni on tuoda esille myös se näkökulma, että näiden tapausten huomaaminen ei ole välttämättä helppoa. Eri aineistoja läpi käydessä olen halunnut nostaa myös esille lakien tärkeys ja merkitys varhaiskasvatuksen työssä. Oppaassa on eritelty myös, mitkä lait ohjaavat eri toimia ja mihin lakiin esimerkiksi ilmoitusvelvollisuus liittyy. Eri aineistoja olen käynyt läpi kolmesta eri ulottuvuudesta, joita tässä työssä ovat seksuaalinen, fyysinen ja henkinen kaltoinkohtelu. Työtä tehdessäni olen myös perehtynyt Lapin hyvinvointialueeseen ja etsinyt tietoa, mihin olla yhteydessä näissä tilanteissa.

2.1 Tavoite, tutkimuskysymys ja tarkoitus

Tutkimuskysymys, miten tunnistaa lapsen kaltoinkohtelu?

Tarkoitukseni oli tehdä opas päiväkotiin varhaiskasvatuksen ammattilaisille, jotta he pystyvät työssään tunnistamaan kaltoinkohdellun lapsen käytösmalleja. Tavoitteeni on antaa kallisarvoisia vinkkejä ja opastaa näkemään syyt käytöksen takana. Tavoitteeni on saada tehtyä selkeä ohjeistus ja tapa toimia, kun työssään kohtaa kaltoinkohdellun lapsen. Yhtenä tavoitteista on myös tuoda esille tapoja, miten varhaiskasvatuksen tiimissä tiimiläiset voivat antaa toisilleen tukea ja apua näissä tilanteissa. Tärkeänä tavoitteena on lisätä lasten hyvinvointia puuttamalla ajoissa laiminlyönteihin sekä riskitekijöihin. Mahdolliset riskitekijät tuodaan myös esille tässä opinnäytetyössä.

Lokakuussa 2024 laitoin aihe-ehdotuksen wihiin, jossa se hyväksyttiin. Tämän jälkeen aloin lukea materiaaleja ja tutustua paremmin aiheeseen. Lokakuussa otin yhteyttä ohjaajaan. Marraskuussa 2024 meillä oli ensimmäinen tapaaminen, jonka jälkeen jatkoin suunnitelman työstöä. Suunnitelma palautettiin 1.12.2024. Suunnitelman korjaukset tein joulukuussa, jonka jälkeen aloin työstään varsinaista opinnäytetyötä sekä opasta. Joulukuussa sain tutkimusluvan Kemlin kaupungilta. Joulukuussa teimme toimeksiantosopimuksen eri osapuolten kanssa. Tammikuussa 2025 jatkoin työskentelyä. Tavoitteena oli saada työ valmiiksi helmikuussa 2025. Palautin työn 09.03.2025. Ilmoittauduin seminaariin tammikuussa 2025. Huhtikuussa 2025 osallistun seminaariin.

Oppaan tein Kemlin päiväkodeille. Suunnitelman ja opinnäytetyön idean olen esitellyt Kemlin kaupungin hyvinvointipäällikölle ja hän on sen hyväksynyt. Kemlin kaupungilla on kahdeksan päiväkotia ja näistä Pajarinrannan päiväkotia on vuoropäiväkotia. Haastattelin päiväkotien henkilökuntaa opinnäytetyötäni varten. Haastattelut olivat vapaaehtoisia osallistujille.

2.2 Aineiston keruu ja analysointi

Laitoin Kemin kaupungin päiväkotien työntekijöille ryhmäviestin, jossa kerroin olevani opiskelija Lapin AMK:ssa. Sähköpostissa esittelin lyhyesti opinnäytetyöni idean ja tarkoituksen. Kartoitin henkilökunnan halukkuutta osallistua haastatteluihin. Vastukset pyysin kirjallisesti. Haastateltavat ottivat minuun yhteyttä sähköpostilla tai kasvotusten ja kertoivat halukkuudestaan osallistua haastatteluun. Tämän jälkeen haastateltavat saivat kysymykset kirjallisena, jotta he pystyivät tutustumaan niihin rauhassa. Osa haastateltavista halusi haastattelun tapahtuvan sähköpostin välityksellä ja osa kasvotusten. Haastateltavilla oli kaksi viikkoa aikaa vastata kysymyksiin. Kasvotusten tapahtuneet haastattelut olivat myös tämän kahden viikon aikana. Haastateltavina oli ammattilaisia jokaisesta ammattiryhmästä. Ammattilaiset olivat sosionomeja, hoitajia ja opettajia. Haastattelun jälkeen kirjoitin vastaukset puhtaaksi ja otin niistä pääkohdat työhöni.

Haastattelut sujuivat hyvin. Haastateltavat olivat tyytyväisiä saadessaan tuoda omia kokemuksia kentältä näkyviin. Minulla oli mielenkiintoisia keskusteluja haastateltavien kanssa liittyen varhaiskasvatuksen muuttumiseen vuosikymmenten aikana. Keskusteluissa nousi esiin mielenkiintoisia kohtia siitä, miten ennen esimerkiksi tietyllä asuinalueella sijaitsevalla päiväkodilla kaltoinkohtelutapauksia oli enemmän kuin muualla. Keskusteluissa pohdimme, ettei näitä eroja asuinalueiden välillä nykyään juurikaan ole, vaan tapaukset jakaantuvat asuinalueesta riippumatta tasaisesti.

Haastattelujen tulokset tukevat tieteellistä tekstiä siitä, että näistä asioista ei koskaan puhuta liikaa ja näitä tapauksia edelleen on valitettavan paljon. 16 vuotta alalla ollut ammattilainen on työssään kohdannut kaltoinkohdeksi joutuneita lapsia. Hänen mielestään tapaukset ovat lisääntyneet. Haastateltava kertoi työn itsessään opettavan ja tuovan rohkeutta puuttua asioihin. Hän toivoisi, että asioista puhuttaisiin enemmän tarkoittaen tällä sitä, että kaltoinkohtelua on muutakin kuin fyysinen kaltoinkohtelu. Haastateltava totesi, että aika-ajoin työpaikalla olisi hyvä käydä näitä asioita läpi, jotta niihin olisi helpompi puuttua. Koulutukset ovat olleet hyviä mitä työn puolesta on tarjottu. (haastattelu 3 2025).

Muutaman vuoden työssään ollut ammattilainen kertoi kohdanneensa työssään kaltoinkohdeltuja lapsia. Ammattilainen kertoi, että hänen työuransa aikana tapauksia on ollut tasaisesti. Hän toivoisi opastusta siihen, miten voisi helpommin tunnistaa näitä tapauksia. (Haastattelu 4 2025).

3 LAPSEN KALTOINKOHTELU VARHAISKASVATUKSESSA

Lapsen kaltoinkohtelu sisältää kaiken sellaisen toiminnan, joka vaarantaa lapsen normaalin kasvun ja kehityksen. Kaltoinkohtelua voi olla hankala tunnistaa ja kaltoinkohtelua voi olla yhtä aikaa monesta eri ulottuvuudesta. Lapsi voi siis kokea yhtä aikaa seksuaalista, henkistä että fyysistä kaltoinkohtelua. (Söderholm, Kivitiie-Kallio 2012, 16–18). Lapsen kaltoinkohtelu vahingoittaa lasta ja jättää lapseen pysyviä vammoja. Olivat vammat sitten henkisiä tai fyysisiä, kantaa uhri niitä mukanaan lopun elämää. Tekijä yleensä vähättelee toimiaan ja onnistuu kääntämään asian niin, että se olisi uhrin vika. Etenkin kun kyseessä on lapsi, on tämä uhrin syyksi kääntäminen ”helppoa”. Lapset uskovat mitä oma vanhempi kertoo ja näin uskovat, että uhriksi joutuminen on heidän oma vikansa. Tekijä voi myös pyytää anteeksi uhrilta ja koska lapset ovat uskomattoman uskollisia omille vanhemmilleen, he todennäköisesti antavat anteeksi. Näin lapset oppivat elämään tässä kaaoksessa ja turvattomuudessa ja siitä tulee heille normi. Siksi kaltoinkohtelua on todella vaikea tunnistaa. Varsinkin kun se tapahtuu perheen sisällä. Riippuen kaltoinkohtelun muodoista, uhrin voivat myös tuntea suurta häpeää liittyen aiheeseen, eivätkä he halua senkään takia kertoa turvallisuudelle aikuiselle mitä on tapahtunut. Myös pelko siitä, että asioita tapahtuu lisää ja pahemmin mikäli uhri kertoo jollekin, ohjaa lasten käyttäytymistä niin, etteivät he kerro mitä on tapahtunut. Tämä on lapselle todella vaarallista, sillä lähisuhdeväkivalta yleensä vain menee pahemmaksi ja raaemmaksi. (Mieli ry, 2024 a).

Kaltoinkohtelun tunnistamisen ongelma on yhtenäisen määritelmän puuttuminen. Kaltoinkohtelun ymmärtämiseen vaikuttaa kulttuuriset erot ja yhteiskunnalliset käsitykset. Uusimpana kaltoinkohtelun muotona on digitaalinen kaltoinkohtelu. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi, ettei älylaitteiden käytölle laiteta rajaa tai lapsen kuvia julkaistaan sosiaalisessa mediassa ilman lapsen lupaa. Mikäli vanhempi tunnistaa omassa käytöksessään minkään kaltoinkohtelun merkkejä, olisi hänen tärkeää hakea apua. Ammattilaisten tulee ottaa työssään vakavasti vanhempien oma huoli eikä kuitata asiaa normaalina käytöksenä. Ammatilaisen tulee ohjata perheet oikean avun piiriin. (Lapin kansa 2024a -Koti ei ole kaikille lapsille turvapaikka).

Kaltoinkohtelun uhriksi joutunut lapsi kasvaa stressin ympäröimänä ja tämä jatkuva stressi ja pelko aiheuttavat lapselle yleensä mielenterveydellisiä ongelmia. Nämä ongelmat voivat tulla näkyviin vasta lapsen kasvaessa isommaksi tai aikuiseksi ja näitä ongelmia yleensä ovat masennus, päihteiden käyttö, itselleen haitallinen seksuaalinen käyttäytyminen, traumaperäinen pitkittynyt stressi ja ahdistuneisuus. Myös lapset, jotka kokevat jonkinlaista kaltoinkohtelua, jättäytyvät todennäköisemmin pois koulusta kuin sellaiset lapset, jotka eivät ole kokeneet kaltoinkohtelua. (WHO 2024)

Kaltoinkohtelu ei ole koskaan uhrin syy, ja luomalla turvallisen luottamussuhteen lasten kanssa varhaiskasvatuksessa, voit saada selville paljon asioita lasten arjesta. Opettamalla lapsille oikean ja väärän käsityksen sekä opastamalla lapsia toimimaan oikein ja kertomalla mikä toiminta ei ole hyväksyttyä, voit saada lapsia puhumaan sellaisista asioista, mistä he eivät ole aiemmin uskaltaneet avautua. Opinnäytetyössä haastattelin ammattilaisia liittyen lapsien kaltoinkohteluun. Haastateltavana ollut nainen, on ollut työssään lasten parissa jo yli 40 vuotta. Hän kertoi kohdanneensa työssään kaltoinkohteluksi joutuneita lapsia. Hän kertoi tilanteen muuttuneen siihen suuntaan, etteivät nämä tapaukset tule tietoisuuteen enää niin helposti. Sekä hän kertoi, että hänen kohtaamistaan kaltoinkohtelu tapauksista, suuriosa on ollut maahanmuuttaja perheissä. (Haastattelu 2 2025).

Lopuksi halua sanoa, että jokainen lapsi ansaitsee kasvaa tasapainoisessa kodissa ja jokainen lapsi ansaitsee olla kokonaisvaltaisesti hyvinvoiva. Jotta henkinen kaltoinkohtelu loppuisi, tulisi koko yhteiskunnan vaikuttaa siihen. Asenteiden ja ajatusten tulisi muuttua radikaalisti, jotta nämä tapaukset loppuisivat. Lakeja tulisi muuttaa siihen suuntaan, että jo pienikin teko olisi tuomittava rikosoikeudessa. Nämä muutokset vaatisivat yhteiskunnalta todella paljon. Mutta ne olisivat mahdollisia oikeilla muutoksilla. (American psychological association n.d)

3.1 Fyysinen kaltoinkohtelu

Lapsen fyysinen kaltoinkohtelu tarkoittaa lapsen tönimistä, nipistelyä, lyömistä, potkimista ja mitä tahansa sellaista fyysistä toimintaa, joka satuttaa lapsen fyysistä koskemattomuutta. Myös kuritusrangaistus on lapsen fyysistä kaltoinkohtelua ja se on rangaistavaa. Kuritusrangaistukseen kuuluu tukistaminen ja luunapit. Lapsen perustarpeiden laiminlyönti, esimerkiksi unen tarpeen laiminlyönti, puhtauden ja pesun, vaatetuksen sekä ravinnon laiminlyönti on myös fyysistä kaltoinkohtelua. Lisäksi piittaamattomuus lapsen turvallisuutta kohtaan on kaltoinkohtelua. Tämä tarkoittaa esimerkiksi lapsen altistamisen huumeiden ympärille. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2024a, lapsiin kohdistuva väkivalta)

Päiväkodin arjessa voi olla hyvin vaikeaa tunnistaa milloin lapsi on joutunut fyysisen kaltoinkohtelun uhriksi. Lapset eivät aina oireile näkyvästi ja lapsessa ei välttämättä ole mitään fyysisiä merkkejä fyysisestä kaltoinkohtelusta. Päiväkodeissa on huomattu, että fyysinen kaltoinkohtelu on vähäisempää fyysisen kurituksen puolelta, mutta on lisääntynyt perustarpeiden laiminlyöntinä. Näistä näkyvät merkit onneksi tulevat esiin suhteellisen ajoissa, mutta turvallisuuden laiminlyönti voi tulla hyvinkin pitkällä viiveellä. Lapset ikään kuin oppivat elämään siinä ympäristössä ja siitä tulee heille normi. Lapset oppivat sietämään tilanteita ja varsinkin kun kyseessä on oma vanhempi, joka toteuttaa laiminlyöntiä, voi lapsella olla todella ristiriitainen olo. (Kuoppamäki & Ellonen 2010 65–68)

Varhaiskasvatuksessa ammattilaisena seuraa lapsissa seuraavia merkkejä, nämä voivat olla merkkejä siitä, että lapsi on joutunut fyysisen kaltoinkohtelun uhriksi. Lapsen käytös on aggressiivista, hän haluaa satuttaa itseään tai muita. Lapsi on masentunut ja pelokas. Hän voi myös olla todella itkuinen ja vetäytyä pois muiden luota. Hän on ahdistunut tai poissaoleva. Myös akuutit fyysiset vammat, joita voivat olla mustelmat, ruhjeet, haavat, kipuisuus, rikki olevat vaatteet tai murtuneet raajat. Nämä akuutit fyysiset vammat on helpompi

tunnistaa kuin henkiset vammat. Siksi onkin tärkeää, että ammattilaiset tuntevat lapset ja tietävät milloin kaikki ei ole hyvin. (Mieli ry. 2024b)

Suomen perustuslakiin (1999/731 § 7) on kirjattu kohta fyysisestä koskemattomuudesta. Siltikin monet lapset joutuvat fyysisen kaltoinkohtelun uhriksi. Jokaisen tulisi muistaa, että kenelläkään ei ole oikeutta kajota toiseen ja vahingoittaa koskemattomuutta. Perustuslakiin seitsemänteen pykälään on kirjattu näin: "**oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.** Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapauden menetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla". Ammattilaisten tulee siis puuttua tilanteisiin, jossa he epäilevät jonkin lapsen joutuneen kaltoinkohtelun uhriksi. Yksikään huoli ja ilmoitus ei ole turha, jos epäily on syystä tai toisesta tullut. Vain viemällä asioit eteenpäin, voi auttaa. Tukea asioihin voi pyytää varhaiskasvatuksessa omalta tiimiltä tai esimieheltä. On kuitenkin tärkeää, että työntekijänä itse pystyt seisomaan omien valintojen takana.

3.2 Henkinen kaltoinkohtelu

Henkinen väkivalta satuttaa uhria yhtä paljon kuin fyysinen ja seksuaalinen. Henkistä väkivaltaa on paljon erilaisista ja eri tasoista. Henkistä väkivaltaa voi olla lapsen eristäminen muusta perheestä tai kodin ulkopuolisesta elämästä. Sitä voi olla välinpitämätön kohtelu, lapsen haukkuminen, uhkailu ja kiristäminen, väkivallalla uhkailu sekä lapsen yleinen pelottelu. Lapsen nukkumisen estäminen, lemmikkieläinten satuttaminen sekä voimakas mustasukkaisuus lapsesta. Myös lapsen arvostelu, vähättely ja lapsen huomiotta jättäminen on henkistä kaltoinkohtelua. Lapsen lelujen rikkominen luetaan myös henkisen kaltoinkohtelun piiriin. Lapsille turvattomuutta aiheuttavat myös luottamuksen rikkominen, vanhemman omat raivokohtaukset, lapsen hoidon laiminlyönti sekä vanhemman päihdeongelma. Tämä vaikuttaa lapsen itsetuntoon ja minäkuvan kehittymiseen. Lapsi kasvaa ympäristössä, jossa hän kuvittelee olevansa huonompi kuin muut. Henkinen kaltoinkohtelu aiheuttaa lapselle masennusta ja ahdistusta. Tällaisella toiminnalla perheen vanhemmat pyrkivät yleensä kontrolloimaan lasta ja pakottaa lapsen elämään tietyn tavan mukaan. Pitkään jatkunut henkinen kaltoinkohtelu myös vaarantaa lapsen turvallisuuden tunteen ja se vaikuttaa pitkälle myös aikuisuuteen. (Mieli ry. 2024 c).

Varhaiskasvatuksen ammattilainen voi työssään seurata seuraavia merkkejä, jotka voivat olla merkkejä siitä, että lasta kaltoinkohdellaan henkisesti. Näitä merkkejä voivat olla lapsen arkuus, masentuneisuus, pelokkuus, epätoivon tunteet, itsetuhoisuus, paniikkioireet, aloitekyvyttömyys, muistin heikkeneminen, ahdistuneisuus ja hermostuneisuus. Myös lapsen omat negatiiviset ajatukset itsestään voivat olla merkki kaltoinkohtelusta. Henkistä kaltoinkohtelua kokeva lapsi on kasvanut yleensä ympäristössä, jossa häntä haukutaan jatkuvasti ja häntä vähätellään päivittäin. Hänet on opetettu elämään siinä uskossa, että kaltoinkohtelu on hänen omaa vikaansa. On siis todella tärkeää, että ammattilaisena osaat tunnistaa näitä piirteitä ja huomaat lapsen hädän. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen lapsuuteen ja myös henkiseen

hyvinvointiin. Ammattilaisena ole siis tarkkana, kun työskentelet lasten kanssa. (Nollalinja 2024)

Henkistä väkivaltaa on vaikea tunnistaa ja ammattilaiset tunnistavat sitä eri tavoin ja vaihtelevasti. Aina nimittäin vanhemmatkaan eivät osaa tunnistaa omaa käytöstään henkiseksi väkivallaksi vaan kuvittelevat esimerkiksi uhkailun kuuluvan normaaliin vanhemmuuteen. Uhkailua voidaan pitää vähäisenä ja sen avulla lapselta halutaan tietynlaista käytöstä kuitenkin ymmärtämättä sitä, että pienelläkin henkisellä kaltoinkohtelulla voi olla kauas kantoiset seuraukset. Kaltoinkohtelua on toistuvasti tapahtunut kaltoinkohtelut, mutta myös kertaluontoiset tapaukset voidaan lukea kaltoinkohtelun piiriin. (Lastensuojelun keskusliitto 2022)

Lapsilla voi olla monia tapoja kuvata joutuneensa henkisen kaltoinkohtelun uhriksi. Lapset kääntyvät ammattilaisen puoleen silloin, kun he voivat luottaa ammattilaisen antamaan apuun. Tämä luottamus rakentuu vaiheittain. Henkisen väkivallan kertominen on lapselle vaikeaa. Henkisen kaltoinkohtelun ilmeneminen voi olla myös tahatonta näkyen lapsen käytöksessä. Henkinen kaltoinkohtelu voi tulla ilmi myös kaltoinkohtelun yhteydessä. Kertomiseen vaikuttaa lapsen kyky sanoittaa omia kokemuksia sekä emotionaalinen taito puhua tunteistaan. (Lapin kansa 2024b – Koti ei ole kaikille lapsille turvapaikka).

Yhteiskunnan rooli henkisen kaltoinkohtelun ehkäisemisessä on keskeinen. On tärkeää, että lapsia suojellaan kaikilta kaltoinkohtelun muodoilta, ja tämä vaatii yhteistyötä perheiden, varhaiskasvatuksen ja sosiaalisten palvelujen välillä. Varhaiskasvatuksessa ammattilaisten tulisi ohjata perheitä oikean avun piiriin ja tehdä monialaista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. On tärkeää lisätä tietoisuutta niistä seurauksista, joita tulee lapsen joutuessa henkisen kaltoinkohtelun uhriksi. Myös ammattilaisille tulee opettaa erilaisia keinoja tunnistaa henkistä kaltoinkohtelua. Lisäksi on tärkeää, että lapsille luodaan olo, että he ovat turvassa ja heitä ympäröi luotettavia aikuisia, joille he voivat kertoa omista kokemuksista ilman pelkoa siitä, miten aikuinen siihen reagoi.

3.3 Seksuaalinen kaltoinkohtelu

Seksuaalinen kaltoinkohtelu jättää uhriin syvät arvet ja ne arvet kestävät loppuelämän. Perheen sisäinen seksuaalinen väkivalta kohdistuu yleensä tyttöihin ja tekijänä on isä tai veli. Myös pojat kokevat seksuaalista väkivaltaa. (Laitinen 2004, 94). Seksuaalista kaltoinkohtelua on kaikki sellainen, jossa uhriksi joutunut henkilö kokee, ettei hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttansa kunnioiteta. Perheen sisäinen seksuaalinen kaltoinkohtelu on monesti vaikea tunnistaa, sillä lapsen on vaikea kertoa ja tiedostaa, että oma vanhempi satuttaa. On tärkeää, että jo pienille lapsille opetetaan, että jokaisella on oikeus koskemattomuuteen ja kehon rauhaan. (Väestöliitto 2024).

Seksuaalista kaltoinkohtelua on painostaminen seksuaalisiin tekoihin, toisen koskettelu ilman lupaa, hyväksikäyttö, johdattelu seksuaalisiin toimintoihin, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, raiskaus sekä kaikkien yllä mainittujen yrittäminen. Seksuaalinen kaltoinkohtelu vaikuttaa jokaiseen uhriin eri tavalla. Nämä vaikutukset voivat kestää lopun elämää. Seksuaalinen kaltoinkohtelu kohdistuu ihmisen herkimpään kohtaan, seksuaalisuuteen. Se on jokaiselle ihmisille herkkä alue ja sitä tulisi jokaisen kunnioittaa. Uhrit kantavat taakkaa mukanaan, minkä hyväksikäyttäjät ovat heille pakosti antaneet. Seksuaalinen kaltoinkohtelu vaikuttaa uhrin minäkuvaan ja itsetuntoon. Koko olemus voi muuttua uhriksi jouduttuaan. Yleisempiä vaikutuksia uhriin ovat erilaiset mielenterveyden ongelmat. Uhrina onkin tärkeää uskaltaa ottaa apua vastaan ja kertoa luotettavalle ihmiselle siitä mitä on tapahtunut. (Päihdelinkki 2017)

Lapsen seksuaalinen kaltoinkohtelu on aina valta-asettelua. Tämä asettelu on sellainen, jossa aikuinen, tässä tapauksessa vanhempi, tyydyttää omat seksuaaliset tarpeensa välittämättä siitä, miten se vaikuttaa lapseen ja hänen kehitykseensä. Seksuaalinen kaltoinkohtelu alkaa yleensä jo niin varhaisessa vaiheessa, että sen kesto on vaikea tunnistaa. Muistikuvia ei ole, sillä uhrit ovat olleet niin nuoria. Monesti siis seksuaalinen kaltoinkohtelu on jatkunut pitempään, mitä uhri itse pystyy muistamaan. Perheen sisäisessä seksuaalisessa väkivallassa, uhrit tuovat esille sitä, miten hyväksikäyttäjät tuntuvat hallitsevan heidän mieltään ja kehoaan ja ajatuksiaan. Uhrit kokevat, että mikään ei ole enää heidän omaa. Vaan tuntuu siltä, että hyväksikäyttäjät omistavat heidät.

Hyväksikäyttäjät puhuvat jatkuvasti uhrilleen siitä, miten he välittävät ja miten vanhemmat vain tekevät tätä koska he rakastavat uhreja. Nämä seksuaaliset kaltoinkohtelut siis puhutaan uhreille niin, että se on vain rakkautta. (Laitinen 2004, 95–114)

Seksuaalista kaltoinkohtelua onkin todella vaikea tunnistaa lapsesta. Lapselle puhutaan, että se on vain rakkautta ja se on normaalia perheeseen kuuluvaa toimintaa. Siksi lapset, jotka ovat joutuneet uhriksi, on tärkeää tunnistaa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on tässä iso vastuu ja heidän tulee olla tarkkana siitä, miten lapsi käyttäytyy. Joskus nämä merkit ovat todella hienovaraisia ja tulevat esille leikin tai jonkun normaalin arkisen toiminnan lomassa.

Merkkejä seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi joutuneen lapsen käytöksestä voivat olla mm. yliseksuaalisuus, toisaalta myös kaiken koskemisen välttäminen (vaipan vaihto, vessassa auttaminen), mustelmat ja näkyvät haavat, virtsaamisen/ ulostamisen vaikeus, masentuneisuus, vetäytyminen ryhmästä, hiljaisuus, paniikinomainen käytös, myös yllättäen alkanut aggressiivinen käytös toisia tai itseään kohtaan voi olla merkki kaltoinkohtelun kohteeksi joutumisesta. Myös tilanteen ollessa vasta tapahtunut, voi lapsen ulkoinen olemus kertoa uhriksi joutumisesta mm. revityt tai veriset vaatteet (etenkin alusvaatteet). (Terveyskylä n.d)

On kuitenkin tärkeää muistaa, että yllä mainitut esimerkit eivät aina kerro kaltoinkohtelusta vaan taustalla voi olla jotain muuta. Kuitenkin, jos ammattilaisena sinun huolesi herää, on tärkeää viedä asiaa eteenpäin.

4 KALTOINKOHTELUN TUNNISTAMINEN, RISKITEKIJÄT JA SIIHEN PUUTTUMINEN

Jotta varhaiskasvatuksen ammattilaiset pystyvät tunnistamaan lapsesta merkkejä kaltoinkohtelun kohteeksi joutumisesta, on tärkeää osata tiedostaa olemassa olevia riskitekijöitä. Mikäli ammattilaisena osaa tunnistaa näitä tekijöitä, on lapsen käytöksen merkkejä paljon helpompi huomata. Riskitekijöitä on monenlaisia ja ne voivat liittyä lapseen tai vanhempaan tai ympäristöön. Lapseen itseensä liittyvät riskitekijät voivat esimerkiksi olla itkuisuus, uhma, tottelemattomuus ja käytösongelmat. Vanhempiin liittyviä riskitekijöitä voivat olla päihteiden käyttö, sairaus, nuoruus, lapsena koettu kaltoinkohtelu, mielenterveysongelmat ja tunnekylmyys. Ympäristöön liittyviä riskitekijöitä ovat monilapsisuus, pienet tulot, huono sosiaalinen tilanne, perheen stressi, perheen väkivalta, vuorovaikutuksen vähäisyys perheessä sekä lastensuojelun asiakkuus. Nämä voivat olla riskitekijöitä, joita on hyvä pitää silmällä varhaiskasvatuksessa. (Paavilainen 2021).

Mikäli perheessä esiintyy väkivaltaa aikuisten välillä, kasvaa myös lasten riski joutua kaltoinkohdeksi. Myös väkivallan näkeminen on lapselle hyvin haitallista. Myös mahdollinen lapsen vamma tai pitkäaikainen sairaus on riski itsessään joutua uhriksi. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2024b, lapsiin kohdistuva väkivalta). Perheet ovat joutuneet tässä maailman tilassa hyvin ahtaalle taloudellisesti. Taloudellinen ahdinko ja stressi lisäävät lasten riskiä joutua näiden tilanteiden uhriksi. Pitkään jatkunut stressi voi purkautua väkivaltaisena käytöksenä ja pitkään jatkunut ahdinko siitä, miten selviää, ajaa ihmisiä usein radikaaleihin ratkaisuihin. Ammattilaisten olisi hyvä pysähtyä aina välillä kysymään perheiltä, miten he voivat ja jaksavat. Nämä pienet keskustelut jaksamisesta voivat antaa paljon lisätietoa perheen tilanteesta. Nämä riskitekijät voivat laukaista kaltoinkohtelu tilanteen koska tahansa. Aina ei tarvitse olla isoa triggeriä siihen, että kaltoinkohtelua tapahtuu. Usein nämä tilanteet ovat monen eri asian summa ja jokin näistä tekijöistä vain laukaisee tapahtuman. (Paavilainen 2021).

Kaltoinkohtelu vaikuttaa aina lapsen kasvuun ja kehitykseen ja siksi on tärkeää, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset oppivat lukemaan perheiden tilanteita ja sitä, miten perheessä toimitaan. Kun osaa tunnistaa toimintamalleja, pystyy puuttumaan varhaisessa vaiheessa perheen väliseen kanssakäymiseen. Näin myös pystytään suojelemaan lasta ja takaamaan hänelle turvallinen ja tasapainoinen lapsuus. Riskitekijöistä on tärkeää pystyä puhumaan perheiden kanssa ja ottamaan rohkeasti esille huoli. Ammattilaisena tulee osata varautua siihen, että perheen vastaus avun tarjoamiseen voi olla negatiivinen sekä perhe voi mennä aggressiivisesti puolustuskanalle. Varhaiskasvatuksen ammattilaisena ei onneksi olla koskaan yksin. Työtä tehdään oman tiimin kanssa ja tarvittaessa omalta tiimiltä saa tukea. Myös esimiehen tuki näissä tilanteissa on todella tärkeää. (Paavilainen 2021)

Haastateltava 1 toi esille haastattelussa sitä, miten hänen uransa aikana kaltoinkohtelu tapaukset ovat muuttaneet muotoaan. Nykyisin kaltoinkohtelu liittyy niin sanottuun vapaaseen kasvatukseen eli siihen, ettei lapsilla ole rajoja tai sääntöjä kotona. (Haastattelu 1 2025) Rajojen asettamattomuus on iso riskitekijä lapselle ja koko perheelle. Lapselle tietyt rutiinit ja säännöt luovat turvallisuuden tunnetta ja ilman näitä lapsi voi kokea suurta turvattomuutta. Säännötön kasvatus myös itsessään lisää riskiä kaltoinkohtelulle myöhemmälläkin iällä. Lapset saavat niin sanotusti tehdä mitä haluavat ja altistavat itsensä monesti vaaraan. Vanhempien tehtävä on turvata lasten kasvu ja kehitys. Myös erilaiset päihteet ja niiden käyttö lisäävät riskiä syyllistyä kaltoinkohtelu rikokseen. Päihteiden vaikutuksen alaisena ihmisen kyky käsittää asioita sumenee ja oikean ja väärän erottaminen toisistaan hälvenee. Päihteiden vaikutuksen alaisena impulsiivisten tekojen tekeminen on helpompaa. Suomalaisessa väkivaltarikollisuudessa päihteet ovat lähes aina osallisena. (Rikoksantorjunta n.d. – alkoholi ja väkivalta).

Puuttuminen lapsen kaltoinkohteluun on koettu vaikeaksi. Ammattilaiset usein miettivät sitä, mitä jos ovatkin väärässä. Vaikka ammattilainen ei olisi yksin oman epäilyn kanssa, voidaan silti kokea, että puuttuminen on vaikeaa. Joskus nämä epävarmuudet ovat olleet syitä siihen, miksi ilmoituksia eteenpäin ei ole tehty. Ammattilaiset ikään kuin odottavat sitä, että saavat tarpeeksi näyttöä omista epäilyksistään ja olettavat, että voivat vasta sitten tehdä ilmoituksia eteenpäin.

Myös monesti varhaiskasvatuksen arjessa lapsen puheita voi olla vaikea ymmärtää ja joskus ammattilaisena voi olla vaikea erottaa mikä on totta ja mikä ei. Nämä kaikki yllä mainitut syyt ovat kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, mitä lastensuojelulaissa sanotaan. Nimittäin tämän lain mukaan ilmoituksen tekoon riittää se, että ammattilaisella on huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä ja turvallisuudesta. Lastensuojelu tekee arvion perheen tilanteesta. (Kuoppamäki & Ellonen 2010. 69–70) Esihenkilön tuki on todella tärkeää ja avoin keskustelu omasta huolesta on erittäin tärkeää tuoda esille näissä tilanteissa. Se auttaa tilannetta eteenpäin ja esihenkilö pystyy antamaan työntekijälleen oman tukensa asiaan.

Jos työssäsi törmäät lapseen, jonka epäilet joutuneen kaltoinkohtelun uhriksi, pyri pitämään lapsen arki päiväkodissa mahdollisimman normaalina. Kirjoita itsellesi tarkasti ylös mitä lapsi sinulle kertoo. Älä kuitenkaan lisää mitään omia tulkintoja, kirjoita ainoastaan se mitä lapsi puhuu. Älä johdattele keskustelua, jos kuitenkin kaipaavat lisätietoa lapselta, voit kysyä lapselta neutraaleja kysymyksiä, esimerkiksi ”mitä tarkoitat” tai ” voisitko kertoa lisää”. Mikäli lapsi ei halua kertoa lisää tai puhua aiheesta enempää, älä kysy väkisin lisää. Hyväksy tilanne ja kerro lapselle, että hän voi aina tulla puhumaan, jos hän haluaa. Pyri peittämään vahvat reaktiot lapsen nähden, äläkä myöskään puhu asiasta toiselle aikuiselle ryhmässäsi lapsen kuullen. On tärkeää, että lapsella on olo, että hän voi luottaa sinuun. Riippuen lapsen vammoista, ota yhteys viipymättä paikkakuntasi sosiaaliviranomaisille tai suoraan poliisille. Poliisin voit ottaa yhteyden, jos näet lapsessa fyysisiä vammoja. Muuten ota yhteys sosiaaliviranomaiseen. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoito)

Kaltoinkohteluun voidaan siis vaikuttaa ja siihen tulee vaikuttaa. Kaltoinkohtelu onneksi tuomitaan nykypäivänä helpommin kuin esimerkiksi 50 vuotta sitten. Kaltoinkohtelua voidaan estää juurikin varhaisella puuttumisella. Kaltoinkohtelu on monesti niin rakenteellista ja sukupolvien yli jatkuvaa, että kierrettä voi olla vaikea katkaista. Kuitenkin jokainen yksilö, vanhempi, on velvollinen tarjoamaan lapselle turvallisen ja tasapainoisen ympäristön kasvaa ja kehittyä. Mikäli tämä on vaarantunut, tulee viranomaisten puuttua tilanteeseen. Tässä korostuu varhaiskasvattajien tärkeys. Tulee osata nähdä lapsen hätä ja siihen tulee pystyä

puuttumaan. Kaltoinkohtelusta on tullut kansanterveydellinen ongelma. Ja tätä ongelmaa on syytä pyrkiä ennaltaehkäisemään ja poistamaan. (Krug, E ym 2002)

5 LAIT JOTKA SUOJELEVAT LASTA KALTOINKOHTELULTA

Varhaiskasvatuksessa ammattilaisia ohjaavat monet eri lait. Nämä lait on suunniteltu suojelemaan lapsia sekä aikuisia, erityisesti lapsia. Näitä lakeja ovat mm. Suomen perustuslaki, varhaiskasvatustilalaki, lastensuojelulaki, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä sekä valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta, kulttuuriministeriön asetus sekä asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. (Opetus ja kulttuuriministeriö n.d)

Seuraavissa kappaleissa käyn läpi erityisesti lapsia suojelemaan tehtyjä lakeja. Nämä lait ohjaavat varhaiskasvatusta ja jokaisen ammattilaisen tulee työssään näitä lakeja noudattaa. Varhaiskasvatustilalaki (2018/540 § 3) määrittelee seuraavasti *”Tässä laissa tarkoitettun varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia”*. Kuten yllä olevassa laissa kerrotaan, on varhaiskasvatuksen ammattilaisilla velvollisuus tukea lapsen hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Jos työssäsi huomaat, että lapsen oikeudet eivät toteudu, olet velvollinen tekemään ilmoituksen eteenpäin, jotta lapsi sekä perhe saa tukea tilanteeseen, ja mikä tärkeintä, lapsi saa tasapainoisen ja turvallisen kasvuympäristön. Kun ammattilaisena pystyt auttamaan lasta kommunikoimaan ja pystyt luomaan turvallisen ympäristön lapselle, tulevat kaltoinkohtelu tapaukset helpommin esille. Lapsi tarvitsee ympärilleen turvallisia aikuisia ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat niitä. Kun luot turvallisen ja luottamuksellisen suhteen lapseen, pystyt auttamaan avun tarvitsijoita parhaiten.

Lakien pohjalta varhaiskasvatukseen on luotu varhaiskasvatussuunnitelma. Tähän suunnitelmaan on kirjattu, kuinka lapsia tulee kohdella lapsen etua ajatellen. Perustana ovat lapsen oikeus hyvinvointiin, suojeluun ja huolenpitoon sekä lapsen mielipiteiden huomioon ottaminen ja lapsen syrjinnän kielto. Lapsia pyritään siis suojelemaan parhaansa mukaan ja heille pyritään tarjoamaan paras mahdollinen kasvuympäristö. Kun ammattilaisena tiedät, kuinka työssäsi tulee toimia, jotta lapsen edut toteutuvat, on paljon helpompi myös huomata ne epäkohdat mitä joidenkin lapsien kohdalla on. Näin voit puuttua tilanteisiin

varhaisessa vaiheessa ja tilanteet eivät välttämättä pääse etenemään. Riippuen siitä minkä ikäisten lasten kanssa tekee töitä, on tärkeää oppia näkemään muutoksia tai poikkeavuuksia lasten käytöksessä. (Opetushallinto 2022)

Lapsia suojelee myös lastensuojelulaki (1983/361). Laki sanoo seuraavaa. *”lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/ 1983) säädetään. Lapsen ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin”*. Kuten tässäkin laissa on määritelty, ammattilaiset ovat vanhempien ja huoltajien kasvatuksen tukena. Työssään ammattilaisen täytyy kyetä ohjaamaan perheitä ajoissa oikean avun piiriin, jotta jokainen lapsi saa kasvaa tasapainoisessa ja turvallisessa ympäristössä.

Lastensuojelulaki (2022/610) on laadittu turvaamaan lapsen turvallinen kasvu ja kehitys. Lastensuojelulaissa on erikseen määritelty ilmoitusvelvollisuus, joka koskee myös varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Laissa määritellään ilmoitusvelvollisuudesta näin:

”Jonkin seuraavista tahoista palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan hyvinvointialueelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä (Lastensuojelulaki 2010/88 § 25)”

Ammattilaisena jokaisen tulee ilmoittaa huolensa eteenpäin, jos havaitsee lapsessa jotain sellaista, mikä vaarantaa hänen kasvunsa ja kehityksen ja turvallisuuden. Mitä varhaisemmassa vaiheessa näihin ongelmiin voidaan puuttua, sitä parempia ”tuloksia” yleensä saadaan. Silloin on myös mahdollista, että perhe saa jatkaa yhdessä elämistä. Mikäli tilanteet menevät tarpeeksi

pitkälle, voidaan joutua lapsi ottamaan pois perheestä turvatakseen hänen kasvunsa ja kehityksen. (Lastensuojelulaki 2007a)

Suomen perustuslaki (1999/731 § 2) suojelee myös lapsia ja laissa kirjataan näin: *”oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta”*. Jokaisella lapsella on oikeus elämään ja koskemattomuuteen.

Varhaiskasvatuksessa ammattilaiset työskentelevät pienten ihmisten kanssa, jotka eivät vielä osaa puolustaa omia oikeuksiaan. On siis ammattilaisten tehtävä näitä oikeuksia puolustaa. Kelpoisuusvaatimukset on säädetty sen vuoksi, että jokaisella varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevällä on riittävä tieto - taito tehtävänsä liittyen. Tällä tarkoitetaan sitä, että työntekijällä on riittävä ymmärrys lakien merkityksestä ja niiden tulkitsemisesta. Jos työssäsi huomaat lapsen, joka on joutunut kaltoinkohtelun uhriksi, ole hänelle turvallinen aikuinen, turvaa hänen lapsuus ja vie asia eteenpäin.

Varhaiskasvatuslain uudistus määrää, että vuodesta 2030 lähtien varhaiskasvatuksen kentällä vähintään 2/3 tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus. Sosionomien koulutus huomioi laaja-alaisesti varhaiskasvatukseen liittyviä ilmiöitä ja niiden vaikutuksia. Sosionomit saavat koulutuksessaan laaja-alaisen osaamisen, jota he pystyvät hyödyntämään työssään. Tämän ansiosta myös kaltoinkohtelutilanteisiin pystytään mahdollisesti puuttumaan aiempaa nopeammin.

6 OPPAAN TOTEUTUSVAIHEET

Päiväkodissa työskennellessäni huomasin tarvetta oppaalle, joka auttaa tunnistamaan erilaisia merkkejä kaltoinkohtelusta. Lisäksi näin tarvetta ohjeistukselle miten toimia kaltoinkohtelutilanteissa. Kaltoinkohdelluksi joutuneen lapsen tunnistaminen ei aina ole niin helppoa ja oppaan tavoitteena on auttaa näiden merkkien tunnistamista. Oppaasta tein todella selkeän ja helppolukuisen, jotta kaikki sen varmasti ymmärtävät. Tämän vuoksi opasta on näytetty muillekin kuin varhaiskasvatuksen ammattilaisille, jotta saadaan mahdollisimman monia ja erilaisia mielipiteitä.

Tein oppaan Kemissä sijaitseviin päiväkoteihin. Opas on sellainen, jota voidaan hyödyntää jokaisessa Kemin päiväkodissa lasten iästä riippumatta. Pidin yhteyttä yhteyshenkilöön tarpeen mukaan. Toimitan valmiin oppaan yhteyshenkilölle hyväksyttäväksi. Yhteyshenkilön hyväksytyä oppaan, opas toimitetaan päiväkoteihin. Henkilökunta voi sopivan hetken tultua tutustua oppaaseen. Varhaiskasvatuksessa arki on todella hektistä ja kiireistä, joten jokainen saa tutustua oppaaseen silloin kun arki sen sallii. Henkilökunta saa halutessaan kysyä minulta kysymyksiä tai tulla muuten juttelemaan aiheesta ja kertomaan omia kokemuksiaan. Avoin kommunikaatio lisää tietoisuutta ja näin saadaan tätä tärkeää aihetta vietyä eteenpäin.

Olen arvioinut omaa työskentelyäni koko prosessin ajan ja kysynyt mielipiteitä niin varhaiskasvatuksen ammattilaisilta kuin muidenkin alojen edustajilta. Suhtauduin kriittisesti lähteisiin ja pidin työskentelyssä huolen siitä, että kaikki käyttämäni lähteet olivat tieteellisiä ja luotettavia. Merkitsin kaikki käyttämäni lähteet, jotta lukijat tietävät oppaani ja opinnäytetyöni olevan luotettava. Halutessaan jokainen lukija pääsee myös itse tutustumaan työssäni käytettyihin lähteisiin. Kysyin myös neuvoa omilta ohjaajiltani.

Olen saanut paljon hyvää ja rakentavaa palautetta. Palautteen pohjalta tekstiä on muokattua selkeämmäksi ja paremmin ymmärrettäväksi. Erityisesti palautetta on pyydetty muilta kuin varhaiskasvatuksen ammattilaisilta, jotta teksti olisi ymmärrettävää jokaiselle, joka opasta lukee. Oppaassa on tuotu selkeästi esille,

miten toimia, mihin ottaa yhteyttä ja mitä merkkejä seurata lapsessa, kun ammattilaisen huoli herää lapsen tilanteesta.

Opasta tehdessäni luin artikkeleita ja tieteellisiä tekstejä, jotka toivat esiin ikävän tosiasian siitä, että kaltoinkohtelun kohteeksi joutuneita lapsia on todella paljon. Haastattelujen tulokset tukivat tätä tietoa. Kaltoinkohtelu on muuttanut muotoaan ja sitä on nykyään todella paljon vaikeampaa havaita sekä puuttua siihen. Ammattilaiset haluaisivat olla lasten tukena ja apuna, mutta heidän on vaikea nähdä näitä tilanteita. Tieteelliset tekstit tukivat haastatteluja ja yleisesti esille nousi koulutuksen tarve siihen, miten näitä tilanteita voisi kohdata jatkossa paremmin. Mielestäni yhteiskunnan olisi todella tärkeää ottaa tästä asiasta nyt kiinni ja tehdä muutoksia kohti parempaa huomista. Kaltoinkohtelun tulisi loppua kokonaan. Tällaiseen tilanteeseen pääseminen tarkoittaisi koko yhteiskunnan rakenteellista muutosta. Tämä vaatisi myös ajattelun muutosta siihen suuntaan, että jo pienikin kaltoinkohtelu on väärin ja rangaistavaa. Tämä kokonaisuudessaan vaatisi asenteiden ja lakien muutosta. Kaltoinkohtelusta on tehty paljon tutkimuksia, joiden tuloksia pitäisi hyödyntää tulevaisuutta suunniteltaessa. Lapset ovat tulevaisuuden aikuisia. Meidän on helpompi kasvattaa onnellisia lapsia kuin korjata rikkinäisiä aikuisia.

7 EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS

Eettisiä näkökulmia voidaan niinkin yksinkertaisesti tarkastella kuin, että mikä on väärin ja mikä on oikein. Mitä yksilö saa tehdä ja mitä ei. Aiheellani on yhteiskunnallisesti merkittävä rooli, sillä lapset ovat jokaisen yhteiskunnan tulevaisuus. Eettinen ajattelu tarkoittaa yksilön kykyä erottaa toisistaan oikea ja väärä sekä ajatella toimintaansa koko yhteiskunnan kannalta. (Kuula 2011, 17) Kaikilla ihmisillä tätä kykyä ei löydy, jolloin paha olo purkaantuu lapsiin. Lasten ollessa lojaaleja vanhemmilleen ja peitellessä näitä merkkejä, on ammattilaisen tärkeää huomata pienimmätkin muutokset lapsessa.

Kaltoinkohtelua ajatellessani mielestäni eettisyys on kaiken lähtökohta. Eettisyys määrittelee mikä on oikein ja mikä on väärin. Tutkiessani tätä aihetta, mielessäni on vain se tosiasia, että lapsen kaltoinkohtelu on väärin ja sitä ei tulisi olla maailmassa. Kuitenkin sitä on, ja siksi tämän aiheen valitsin. Haluan luoda eettisesti luotettavan teoksen, josta ammattilaiset voisivat saada apua omaan työskentelyyn lasten parissa. Kaikki ihmiset eivät kykene ajattelemaan eettisesti oikein ja tekevät hirmutekoja puolustuskyvyttömille lapsille. He eivät pysty ajattelemaan toimintaansa vääränä ja oikeuttavat sen mitä oudoimmilla syillä. Työtäni inspiroi lasten suojeleminen tällaiselta kohtelulta. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat työssään lapsia varten. Ammattilaiset haluavat omalla panostuksellaan vaikuttaa myönteisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen. Tämän vuoksi tällainen opas, joka on eettisesti luotettava, on tärkeä apuväline työskentelyssä. Työssäni panostin luotettavuuteen ja läpinäkyvyyteen, jotta tämä työ tavoittaisi mahdollisimman monen ammattilaisen.

Opinnäytetyössäni käytin tieteellisiä lähteitä ja varmistin, että kaikki käyttämäni lähteet ovat todenperäisiä. Opinnäytetyöhöni haettiin tutkimuslupaa, sillä se toteutetaan yhteistyössä työelämän kanssa. Eettiset periaatteet liittyvät myös toiminnalliseen opinnäytetyöhön ja näitä periaatteita tulee tarkastella jokaisessa vaiheessa. Eettiset periaatteet ovat oikeudenmukaisuus, luotettavuus, rehellisyys, ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja haitan vähentäminen. Näitä periaatteita tarkastelen opinnäytetyöni jokaisessa vaiheessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012)

8. POHDINTA JA YHTEENVETO

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoista. Aihe oli vaikea, mutta sitäkin tärkeämpi. Mielestäni on todella tärkeää, että kaltoinkohtelun merkit tunnustetaan ajoissa ja perhe saa oikeanlaista apua. Työntekijöillä voi olla epäselvyyksiä siitä, mihin olla yhteydessä ja mihin ilmoittaa, jos tällaisen lapsen kohtaa. Tämä vuoksi halusin tehdä tämän oppaan. Alusta alkaen tiesin, että haluan opinnäytetyöni tehdä jostain tärkeästä aiheesta ja aiheen tulee liittyä lapsiin. Työskennellessäni varhaiskasvatuksessa, palo tähän aiheeseen vain kasvoi. Haluan omalta osaltani vaikuttaa siihen, että jokaisella lapsella on turvallinen ja tasapainoinen lapsuus.

Työtä tehdessäni aiheen tärkeys nosti päätään tasaisesti. Aihetta tutkiessani on ollut järkyttävää huomata, kuinka paljon lapset kohtaavat kaltoinkohtelua ja kuinka suuri kansanterveydellinen ongelma se on. Tilastoja tutkiessani huomasin, että myös vanhemmat lapset kokevat kaltoinkohtelua. Aihetta alun alkaen valittaessa en tullut ajatelleeksi sitä, kuinka iso globaalinen ongelma se onkaan. Minun aiheeni rajoittuu vain varhaiskasvatuksen piiriin. Jos työni avulla edes yksi lapsi saadaan pelastettua, koen olevani onnistunut työssäni.

Työn tekeminen on ollut mielekästä juuri aiheen tärkeyden vuoksi ja vaikka työtä on ollut vaikea tehdä ajoittain, olen silti iloinen, että haastoin itseäni ja valitsin rankan aiheen. Pohdin vieläkin sitä, miten tätä asiaa voisi tuoda laajemmin ammattilaisten tietoon ja miten ammattilaiset voisivat puuttua kaltoinkohteluihin aikaisemmin. Olisi tärkeää, että jokaisella lapsella olisi turvallinen lapsuus sekä terveellinen ja tasapainoinen kasvuympäristö. Työ itsessään ei lopu tähän vaan aion tutkia aihetta lisää ja lisätä omaa tietoa asiasta. Tällä tavoin pystyn itse auttamaan mahdollisimman monia lapsia ja pystyn myös auttamaan kollegoitani tunnistamaan kaltoinkohtelun merkkejä.

Tällä hetkellä koen suurta intoa ja paloa oppimiseen. Haluan kehittää myös omaa tieto- taitoa tämän asian suhteen ja innoissaan lähden itseäni myös valistamaan. Oppiminen ja tieto liittyen aiheeseen on kehittynyt tasaisesti matkan aikana ja aiheen tärkeys on kasvanut jatkuvasti. Huomaan kuinka haluan oppia ja hakea tietoa lisää. Olen erittäin tyytyväinen valintaani. Näen ja kuulen työssäni paljon ja tunnen pahaa oloa sellaisten lasten puolesta, jotka eivät ole saaneet apua

tarpeeksi ajoissa. Haluan omalla työlläni panostaa siihen, että lapsilla olisi edes vähän paremmat oltavat ja voisin auttaa hädässä olevia.

Kirjoitustyö on tuonut minulle myös paljon uudenlaisia näkökulmia asioihin. Olen oppinut tarkastelemaan tätä aihetta monesta eri uudesta näkökulmasta ja olen pystynyt avartamaan omaa ajattelua. Huomaan myös, kuinka suhtaudun työhöni eri tavalla. Haluan olla aiempaa enemmän läsnä lasten kanssa ja olla vielä enemmän se luotettava aikuinen heidän elämässään. Mitä pidemmälle kirjoitustyö on edennyt, sitä enemmän olen ollut varma siitä, että valintani on ollut oikea ja se on aiheena todella tärkeä. Olen oppinut kirjoittamisesta paljon ja koko prosessi on ollut opettavainen. Vastoinkäymiset työn teossa ovat opettaneet kaikista eniten. Vastoinkäymiset ovat hetkellisesti horjuttaneet uskoa työn loppuun saattamisesta. Olen kiitollinen kaikista opeista mitä olen saanut. Työn loppuun saattaminen on omalla osalta haikeaa ja jännittävää. Tämä työ punnitsee oman osaamisen ja sen, miten tuon tietoa esille niin, että myös muut ymmärtävät sen. Työ on siis ollut opettavainen ja kasvattanut itseäni ihmisenä.

Opinnäytetyöstä syntyneellä oppaalla voidaan ohjeistaa muitakin päiväkoteja Lapin hyvinvointialueella. Opasta voidaan hyödyntää henkilökunnan koulutuksessa ja jokainen päiväkodin johtaja voisi sitä suositella luettavaksi työntekijöilleen. Mikäli päiväkotiin tulee sijaisia tai uusia työntekijöitä, opasta voidaan käyttää yhtenä perehdyttämisen välineenä. Opas aiheuttaa varmasti keskustelua työntekijöiden välillä ja se on oppaan tarkoitus. Keskustelu nimittäin lisää tietoisuutta ja näin ollen saadaan vielä enemmän oppaan aihetta kuuluviin. Esihenkilön on hyvä liittyä mukaan näihin keskusteluihin ja tarjota mahdollista tukea työntekijöille. Oppaan läpikäyminen olisi hyvä aihe esimerkiksi tiimipalaveriin.

LÄHTEET

American Psychological Association. (n.d.). Unseen wounds. Viitattu 31.1.2025.
<https://www.apa.org/monitor/2015/07-08/ce-corner>

Haastattelu 1. 2025

Haastattelu 2.2025

Haastattelu 3. 2025

Haastattelu 4. 2025

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoito. n.d. Kun epäilet lapsen kaltoinkohtelua. Viitattu 23.11.2024. <https://www.hus.fi/potilaalle/hoidot-ja-tutkimukset/lapset-ja-nuoret/kun-epailet-lapsen-kaltoinkohtelua#hyv%C3%A4-tiet%C3%A4%C3%A4-lapsen-kaltoinkoht>

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, A., Zwi, A., & Lozano, R. 2002. World report of violence and health. World health organization. 19-22. Viitattu 14.12.2024.
https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42495/9529608993_fin.pdf

Kuoppamäki, S., & Ellonen, N., 2010. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. 65-70. Viitattu 23.11.2024.
https://www.researchgate.net/profile/Sanna-Kuoppamaeki/publication/275207629_Lapsiin_kohdistuva_vakivalta_ja_hyvaksi_kaytto_Tapausten_tunnistaminen_rikosprosessi_ja_viranomaisten_yhteistyö/links/5534c40b0cf27acb0defbc6f/Lapsiin-kohdistuva-vaekivalta-ja-hyvaeksikaeyttoa-Tapausten-tunnistaminen-rikosprosessi-ja-viranomaisten-yhteistyoe.pdf?origin=publication_detail&tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uRG93bmVvYWQiLCJwcmV2aW91c1BhZ2UiOiJwdWJsaWNhdGlviJ9fQ

Kuula, A., 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. 17

Laitinen, M., 2004. Häväistyt ruumiit, rikotut mielet. Kustannusosakeyhtiö vastapaino. 94, 94-114.

Lapin AMK. 2024. Opinnäytetyösuunnitelma. Viitattu 22.11.2024.
<https://lapinamk.fi/opiskelijalle/opintojen-sisalto/opinnaytetyo-2/>

Lapin kansa. 2025a. Koti ei ole kaikille lapsille turvapaikka. 12.

Lapin kansa. 2025b. Koti ei ole kaikille lapsille turvapaikka. 12.

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417. Viitattu. 09.03 2025.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5P25a>

Lastensuojelun keskusliitto. 2022. Uskalla nähdä! Lapseen kohdistuva henkinen väkivalta ei saa jäädä näkymättömiin. Viitattu 4.1.2025.

<https://www.lskl.fi/tiedotteet/uskalla-nahda-lapseen-kohdistuva-henkinen-vakivalta-ei-saa-jaada-nakymattomiin/>

Lindqvist, M., 2015. Lasten kaltoinkohtelu on yhteiskunnassamme tosiasia.

Viitattu 22.11.2024. <https://www.lskl.fi/blog/lasten-kaltoinkohtelu-on-yhteiskuntamme-tosiasia/>

Mieli ry. 2024a. Lähisuhdeväkivalta tuo pelon perheeseen. Viitattu 14.12.2024.

<https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/vakivalta/lahisuhdevakivalta-tuo-pelon-perheeseen/>

Mieli ry. 2024b. Väkivalta satuttaa. 2024. Viitattu 14.12.2024.

<https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/vakivalta/vakivalta-satuttaa/>

Mieli ry. 2024c. Henkinen väkivalta satuttaa sisältäpäin. 2024. Viitattu

14.12.2024. <https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/vakivalta/henkinen-vakivalta-satuttaa-sisaltapain/>

Mäki, I., Päihdelinkki 2017. Seksuaalinen kaltoinkohtelu. Viitattu 22.11.2024.

<https://paihdelinkki.fi/tietopankki/tietoiskut/aggressiivisuus-ja-vakivalta/seksuaalinen-kaltoinkohtelu/>

Nollalinja. 2024 Henkinen väkivalta. Viitattu 14.12.2024.

https://nollalinja.fi/vakivallan-muodot/henkinen-vakivalta/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=yleinen&gad_source=1&gbraid=0AAAAAC25ICToVXmNctFN6oZLYG-80iWjk&gclid=EAlaQobChMIInpnLkd6migMVnkeRBR0-JRcHEAAYAiAAEgKqCPD_BwE

Opetus ja kulttuuriministeriö n.d. Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö.

Viitattu 14.12.2024. <https://okm.fi/varhaiskasvatuslait>

Opetushallinto 2022. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet. Viitattu

14.12.2024. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>

Paavilainen, E., 2021. Lasten kaltoinkohtelun riskiolot. Viitattu 22.11.2024.

https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2021/11/Paavilainen_lasten-kaltoinkohtelun-riskiolot-271021.pdf

Rikoksenteorija. n.d. Alkoholi ja väkivalta. Viitattu 31.1.2025.

<https://rikoksenteorija.fi/alkoholi-ja-vakivalta>

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731. Viitattu 31.1.2025.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P7>

Söderholm, A., & Kivitie-Kallio, S., 2012. Lapsen kaltoinkohtelu-

ihmisoikeuskysymys ja kansanterveys ongelma. 16-18. Viitattu 14.12.2024.

https://www.duodecim.fi/xmedia/www/esittelyt/6394_esittely.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024a. Lapsiin kohdistuva väkivalta. Viitattu 23.11.2024. <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/lapsiin-kohdistuva-vakivalta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024b. Lapsiin kohdistuva väkivalta. Viitattu 31.1.2025. <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/lapsiin-kohdistuva-vakivalta>

Terveyskylä n.d. Seksuaaliväkivallan seuraukset. Viitattu 22.11.2024. <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaalivakivalta/seksuaalivakivallan-seuraukset>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaukspäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 10.11.2024. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Viitattu 14.12.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Vilka, H., & Airaksinen, H., 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi Oy. 9

Väestöliitto 2024. Seksuaalinen häirintä ja seksuaaliväkivalta. Viitattu 12.11.2024. <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalinen-hairinta-ja-seksuaalivakivalta/>

World health organization. Child maltreatment. 2024. Viitattu 14.12.2024. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>

10. LIITTEET

LIITE 1:

TUNNISTA LAPSEN KALTOINKOHTELU

Ruth Bernhard | Hand in Hand (1956)

TEKIJÄ Järvinen Viivi

Lapin AMK, Varhaiskasvatuksen sosionomi

Opinnäytetyö 2025

Varhaiskasvatuksen ammattilaisia ohjaavat työssään lait. Varhaiskasvattajat joutuvat työssään välillä kohtaamaan tilanteita, joissa lasta on voitu kohdella kaltoin. Nämä tilanteet eivät ole aina helppoja tulkita ja joskus voi olla hyvinkin hankalaa nähdä lapsen käytöksen taakse. Tämän ohjekirjan tarkoitus on helpottaa näiden tilanteiden tulkitsemista sekä antaa ohjeita siihen, miten toimia. Kaltoinkohteluiden tunnistaminen on todella tärkeää, sillä jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja tasapainoiseen lapsuuteen. Varhaiset kokemukset muokkaavat sitä, millaisia aikuisia lapsista kasvaa. Ole ammattilaisena läsnä, tarjoa turvaa ja näytä olevasi luotettava aikuinen. Tässä ohjekirjassa kerrotaan merkkejä lasten mahdollisista oireiluista, mikäli he ovat joutuneet kaltoinkohtelun uhriksi. Kaltoinkohtelua tarkastellaan tässä ohjekirjassa kolmesta eri ulottuvuudesta, joita ovat seksuaalinen, fyysinen ja henkinen kaltoinkohtelu.

LAPINHYVINVOINTIALUE

Lapin sosiaalipäivystys palvelee koko Lapin alueella ja on auki joka päivä, ympäri vuorokauden.

Puh. 040 726 6965

Kemin Kaupungin virka-aikana toimiva puhelinpalvelu

Puh. 0400 291 141

Poliisin puhelinneuvonta kiireettömissä tapauksissa arkisin 8–16.15

Puh. 0295419800

Hätätilanteissa soita AINA 112!

MIKÄLI EPÄILET LAPSEN JOUTUNEEN KALTOINKOHTELUN UHRIKSI,
TOIMI NÄIN:

1. Kun työssäsi kohtaat kaltoinkohdellun lapsen, juttele asiasta oman esihenkilösi ja tiimisi kanssa välittömästi
2. Kirjaa ylös kuka sanoi ja mitä hän on sanonut
3. Kirjaa ylös mitä kysymyksiä lapselta on kysytty, jos on kysytty
4. Ole mahdollisimman neutraali tilanteessa, jotta lapsi ei säikähdä sinun reaktiota. Kiinnitä huomiota myös sanattomaan viestintään.
5. Vältä esittämästä kysymyksiä, mikäli tilanne sen sallii. Voit tahtomatta johdatella keskustelua väärin ja se tulee vaikuttamaan, kun asiaa viedään eteenpäin.
6. Tee asiasta ilmoitus eteenpäin, mikäli tilanne sen vaatii.
7. Mikäli epäilet lapsen joutuneen kaltoinkohtelun uhriksi perheen sisällä, älä ilmoita epäilystäsi tai lastensuojelu/ poliisi-ilmoituksesta lapsen vanhemmille. Ota ensin yhteys viranomaisiin ja kysy heiltä jatko-ohjeita tilanteeseen.

Ilmoitettavat tilanteet ja epäillyt rikokset

Lastensuojelulaki velvoittaa viranomaista tekemään lastensuojeluilmoituksen, kun hän työssään kohtaa kaltoinkohdellun lapsen. **ILMOITUSVELVOLLISUUS KOSKEE KAIKKIA VIRANOMAISIA.**

Väkivaltaepäilyn ilmoitusvelvollisuus koskee

- Rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädettyjä tekoja
- Henkeen tai terveyteen kohdistuvia rikoksia, joissa enimmäisrangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta

HENKEEN JA TERVEYTEEN KOHDISTUVAT RIKOKSET JOISTA ON ILMOITUS VELVOLLISUUS

- Pahoinpitely (rikoslain 21 luvun 5 momentti)
- Törkeä pahoinpitely (rikoslain 21 luvun 6 momentti)
- Heitteillepano (rikoslain 21 luvun 14 momentti)

ILMOITUKSEEN ON OLTAVA AINA SELKEÄ SYY.

- Ammattilaisen on suhtauduttava kuulopuheisiin ja pitkälle vietyihin tulkintoihin varauksella. Aiheettomasta ilmoituksesta voi olla vakavia seurauksia kaikille osapuolille. Tämän vuoksi on tärkeää perustella syyt miksi ilmoitus tehdään.

VARMAA NÄYTTÖÄ RIKOKSESTA EI TARVITSE OLLA

- Ilmoituksen tekijällä ei tarvitse olla varmaa näyttöä tai tietoa mahdollisesta rikoksesta tai rikoksen tekijästä. Tämän selvittäminen on poliisin tehtävä. Mikäli olet epävarma siitä, riittävätkö omat perusteesi ilmoituksen tekoon, voit kysyä neuvoa poliisilta tai lastensuojelusta kertomatta osapuolten nimiä.

ILMOITUSKYNNYKSEN TULEE OLLA AINA MATALA. JOSKUS TILANTEIDEN JA LAPSEN KÄYTÖKSEN TULKITSEMINEN VOI OLLA HANKALAA, NÄISSÄ TILANTEISSA TULEE KYSYÄ NEUVOA POLIISILTA TAI HYVINVOINTIALUEEN LASTENSUOJELUSTA.

SEKSUAALISEN KALTOINKOHTELUN MERKKEJÄ UHRISSA

- Ulkoiset väkivallan merkit, mustelmat ja mahdolliset verenvuodot
- Virtsaamiseen ja ulostamiseen liittyvät kivut ja vaivat
- Akuuteissa tilanteissa on syytä tarkastella missä kunnossa lapsen vaatteet ovat, puuttuuko niistä esimerkiksi nappeja, ja ovatko vaatteet normaalista poikkeavan likaisia
- Poikkeava seksuaalinen käyttäytyminen; estynyt, jolloin lapsi ei anna aikuisen pyyhkiä tai pestä pylyä tai lapsi ei anna aikuisen auttaa vaipanvaihto tai vessatuksessa. Seksuaalinen käyttäytyminen voi olla myös yliaktiivista
- Välttämiskäyttäytyminen liittyen tiettyihin tunteisiin, ajatuksiin, ihmisiin sekä paikkoihin
- Erilaiset pelkotilat esimerkiksi varuillaan olo, jatkuva säpsähtely tai säikähtely
- Takaumat tai muut ahdistavat ajatukset tapahtuneesta
- Ympäristön ja itsensä kokeminen epätodellisena
- Lapsen kehonkuva voi olla todella vääristynyt
- Syömiseen liittyvät häiriöt
- Lapsen ärtyneisyys ja vihamielisyys
- Lapsen unettomuus ja nukahtamisvaikeudet
- Elämänilon katoaminen
- Lapsen mahdolliset puheet asiasta ja sitten puheiden yllättäinen peruminen

On kuitenkin hyvä muistaa, että aina nämäkään merkit eivät tarkoita sitä, että lapsi olisi joutunut kaltoinkohtelun uhriksi. Vaan näiden takana voi olla jokin luonnollinen selitys. Ammattilaisena onkin tärkeää oppia lukemaan erilaisia tilanteita ja huomaamaan lapsen normaalista poikkeava käytös. Omista epäilyistä ja huolesta onkin hyvä jutella oman tiimin ja esimiehen kanssa.

FYYSISEN KALTOINKOHTELUN MERKKEJÄ UHRISSA

- Erilaiset fyysiset vammat (mustelmat, verenvuodot, kivut, jonkin ruumiinosan turpoaminen, palovammat, murtumat, haavat ja hiustenlähtö)
- Lapsen mahdolliset yllättäen alkaneet pelkotilat
- Lapsen mahdolliset puheet asiasta ja sitten näiden puheiden peruminen
- Lapsen pelko, jännitys ja hermostuneisuus
- Lapsen väkivaltainen käytös itseään ja muita kohtaan
- Lapsen väkivaltaiset puheet
- Unettomuus ja pelko painajaisista
- Armottomuuden tunne
- Kostonhalu lapsen puheissa ja käytöksessä
- Lapsen ahdistuneisuus
- Itsetuhoinen käytös
- Takautumat tai muut ahdistavat ajatukset tapahtuneesta

On kuitenkin hyvä muistaa, että aina nämäkään merkit eivät tarkoita sitä, että lapsi olisi joutunut kaltoinkohtelun uhriksi. Vaan näiden takana voi olla jokin luonnollinen selitys. Ammattilaisena onkin tärkeää oppia lukemaan erilaisia tilanteita ja huomaamaan lapsen normaalista poikkeava käytös. Omista epäilyistä ja huolesta onkin hyvä jutella oman tiimin ja esimiehen kanssa.

HENKISEN KALTOINKOHTELUN MERKKEJÄ UHRISSA

- masentuneisuus
- epätoivon tunteet
- ahdistus
- hermostuneisuus
- aloitekyvyttömyys
- paniikkioireet
- toimintakyvyn ja muistin heikkeneminen
- heikko itsetunto
- arvottomuuden tunne
- toisia lapsia kohtaan esiintyvä haitallinen käytös (uhri kokenut näitä omassa elämässään)
- aggressiivinen puhetyyli aikuisia ja lapsia kohtaan

On kuitenkin hyvä muistaa, että aina nämäkään merkit eivät tarkoita sitä, että lapsi olisi joutunut kaltoinkohtelun uhriksi. Vaan näiden takana voi olla jokin luonnollinen selitys. Ammattilaisena onkin tärkeää oppia lukemaan erilaisia tilanteita ja huomaamaan lapsen normaalista poikkeava käytös. Omista epäilyistä ja huolesta onkin hyvä jutella oman tiimin ja esimiehen kanssa.

Työntekijän on myös mahdollista saada apua itselleen näissä tilanteissa. Tilanteiden jäädessä vaivaamaan, on tärkeää tuoda asia esille esihenkilölle ja omalle tiimille. On tärkeää, ettei työntekijä jää näiden tunteiden kanssa yksin.

LIITE 2:

Haastattelun kysymykset ovat seuraavat:

Kuinka kauan olet ollut varhaiskasvatuksen alalla?

Oletko kohdannut työssäsi kaltoinkohdellun lapsen?

Onko mielestäsi työvuosiesi aikana kaltoinkohtelu tapaukset lisääntyneet vai vähentyneet?

Onko sinulle tarjottu työnpuolesta tarpeeksi tietoa siitä, miten näihin tilanteisiin tulisi puuttua?

Jos vastasit yllä olevaan kysymykseen Ei, millaista tukea tai tietoa haluaisit itsellesi, jotta näihin tilanteisiin olisi helpompi puuttua/ näitä tilanteita olisi helpompi havaita?